

บทที่ 1

บทนำ

ในปัจจุบันโลกมีความเจริญก้าวหน้าด้านความรู้ วิทยาศาสตร์ และข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากความก้าวหน้าทางด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี ทำให้สังคมมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา และส่งผลให้เกิดปัญหาน้อยใหญ่ตามมามากมาย ผู้ที่จะดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและสร้างสรรค์สังคมได้ ต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ใฝ่ดี และมีทักษะชีวิตที่เหมาะสมเพียงพอ ความสามารถในการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์มีความจำเป็นอย่างยิ่ง และระบบการศึกษาจะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในสังคม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วได้อย่างราบรื่น ระเบียบใหม่ของโลกทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติที่มาพร้อมกับโลกาภิวัตน์ได้สร้างความรุนแรงในการแข่งขันขึ้น มีความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างฐานความรู้ที่เข้มแข็งให้กับประเทศ เพื่อความสามารถในการปรับตัว รู้เท่าทันไม่ให้เกิดอยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบ ในภาวะการณ์ปัจจุบันคุณภาพการศึกษาของประชากรไทยโดยเฉลี่ยต่ำลง และมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับอีกหลายประเทศในระดับเดียวกัน การศึกษาขาดเอกภาพด้านนโยบาย สถานศึกษาขาดอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ชุมชน สถาบันทางสังคม สังคมตกอยู่ในกระแสบริโภคนิยม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม คนส่วนใหญ่ขาดความสามารถในการกลั่นกรองคัดสรรทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ศิลปะไทยที่ทรงคุณค่าถูกละเลย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2545 : 1-2) ดังนั้นประเทศไทยจึงต้องการบุคคลในอนาคตที่มีทั้งความรู้ ควบคู่ทักษะการคิดแก้ไขปัญหาและมีคุณธรรม การที่จะพัฒนาให้เด็กมีคุณลักษณะข้างต้นต้องใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แนวทางใหม่หรือการปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของนักเรียน

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เด็กเป็นบุคคลในอนาคตที่มีทั้งความรู้ ควบคู่ทักษะการคิดแก้ไขปัญหา และคุณธรรมนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 ได้ บัญญัติสิทธิ และเสรีภาพด้านการศึกษาของปวงชนชาวไทยไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน”

ดังนั้นรัฐจะต้องดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในมาตรา 43 และต้องเตรียมการให้พร้อมที่จะจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย กอปรกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญกับการประกันคุณภาพการศึกษา มีการกำหนดบทบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องนี้ในหมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งโดยหลักการสากลถือว่าการประกันคุณภาพเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ 2541 : 14)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษาตามกรอบแนวดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาครั้งสำคัญที่มีต่อการจัดการศึกษาทั้งระบบของประเทศ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อวิถีและคุณภาพการดำรงชีวิตของคนไทยในองค์กรวม นั่นคือเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งแนวคิดโครงสร้างและกระบวนการในการบริหารจัดการต้องดำเนินการอยู่บนพื้นฐานของความมั่นใจ ชัดเจน เหมาะสม จริงจัง เป็นระบบและมีความต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เพื่อจะทำให้กระบวนการพัฒนาเป็นไปได้อย่างยั่งยืน โดยยึดเงื่อนไขอันเป็นหลักการสำคัญของการพัฒนา คือ การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดการบริหารและการจัดการศึกษา ในหมวดที่ 5 ส่วนที่ 1 การบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐซึ่งเป็นสาระสำคัญเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความในมาตรา 31 ดังมาตรา 40 หากพิจารณาพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเกี่ยวกับการกระจายอำนาจซึ่งเป็นมิติหลักของการเสริมพลังอำนาจให้แก่หน่วยงานทางการศึกษาในระดับพื้นที่ มีบทบาทเพิ่มขึ้นแล้วย่อมมีความชัดเจนในมาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจให้แก่หน่วยงานทางการศึกษา ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2545 : 24) ภาวะผู้นำเป็นศิลปะที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อนักบริหารที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ เนื่องจากผู้นำจะมีส่วนสำคัญในการกำหนดปัญหา ตัดสินใจ วางแผน และรับผิดชอบต่อความอยู่รอด หรือการพัฒนาของกลุ่ม หากมองแต่ผิวเผินเราจะเห็นว่าการเป็นผู้นำเป็นเรื่องไม่ยากลำบาก แต่การเป็นผู้นำที่ดีเป็นสิ่งที่ทำให้สมบูรณ์ยาก ปัจจุบันนี้องค์กรต่างๆ มักจะประสบปัญหาการขาดแคลนผู้นำในอุดมคติที่มีวิสัยทัศน์ คุณธรรม ความเสียสละ และเป็นประชาธิปไตยการสร้างภาวะผู้นำเป็นทักษะที่บุคคลสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้จากการฝึกฝนความสามารถในการใช้

อำนาจและชักจูงให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม หรือการใช้ศิลปะในการใช้อิทธิพลให้ผู้อื่นปฏิบัติตามจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่ม เราจะเห็นว่า ผู้นำและภาวะผู้นำจะต้องไปด้วยกัน โดยผู้นำจะต้องแสดงภาวะผู้นำและบุคคลที่แสดงภาวะผู้นำก็จะเป็นผู้นำของกลุ่ม (มัลลิกา ต้นสอน 2545 : 165)

ปัญหา

การบริหารการศึกษาในปัจจุบัน กำลังประสบกับปัญหาในการแข่งขันกับนานาอารยประเทศ อันเนื่องมาจากการศึกษาของไทยนั้นระบบการศึกษายังไม่ค่อยทันสมัย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาระบบการศึกษา จึงเป็นมูลเหตุสำคัญอันนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา เมื่อเกิดมีการปฏิรูปการศึกษา จึงมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย แต่บุคคลที่มีความสำคัญและขับเคลื่อนกลไกทางการศึกษาในโรงเรียน คือ ผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องแสดงความเป็นผู้นำโดยมีภาวะผู้นำในการบริหารที่เหมาะสมกับเกียรติและศักดิ์ศรีของตำแหน่ง จะต้องประสานกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อบรรลุเป้าหมาย ภาวะผู้นำของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อโครงสร้างกระบวนการ วิธีทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งผลต่อการทำงานของครูและโยมาถึงพฤติกรรมของนักเรียนอีกด้วย (ประยูร ศรีประสาธน์ และคณะ ม.ป.ป. : 6)

โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต 1 เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนที่เป็นสถานศึกษาของรัฐ 140 แห่ง และจากการประเมินคุณภาพการศึกษาในภาพรวมของอำเภอเมือง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานปีการศึกษา 2548 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาษาไทย และคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ และวิชาภาษาอังกฤษ ในอำเภอเมือง ซึ่งมีจำนวน 60 โรงเรียน พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ในระดับดี ร้อยละ 17.14 ระดับพอใช้ ร้อยละ 51.43 และระดับปรับปรุง ร้อยละ 31.43 ในวิชาคณิตศาสตร์ พบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับดี ร้อยละ 28.57 ระดับพอใช้ 70.43 และระดับปรับปรุง ร้อยละ 1.00 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลสัมฤทธิ์ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2548 ชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 3 วิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ อำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
กาญจนบุรี เขต 1

วิชา	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
ภาษาไทย	15.15	50.10	31.75
คณิตศาสตร์	30.16	68.11	1.73

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 1, รายงานผลการประเมินการศึกษา (กาญจนบุรี : ฝ่ายแผนงาน, 2548), 9.

ตารางที่ 2 สรุปผลสัมฤทธิ์ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2548 ชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ และวิชาภาษาอังกฤษ อำเภอเมือง สำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 1

วิชา	ดี	พอใช้	ปรับปรุง
ภาษาไทย	17.14	51.43	31.43
คณิตศาสตร์	28.57	70.43	1.00
ภาษาอังกฤษ	30.04	50.66	19.30

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 1, รายงานผลการประเมินการศึกษา (กาญจนบุรี : ฝ่ายแผนงาน, 2548), 9.

จากตารางที่ 1, 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในอำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 1 ในวิชาภาษาไทยนั้น อยู่ในระดับปรับปรุงร้อยละ 31.75 และในระดับพอใช้ ร้อยละ 50.10 และในวิชาคณิตศาสตร์ อยู่ในระดับปรับปรุง ร้อยละ 1.73 อยู่ในระดับพอใช้ ร้อยละ 68.11 ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ในวิชาภาษาไทยอยู่ในระดับปรับปรุงร้อยละ 31.43 อยู่ในระดับพอใช้ 51.43 วิชาคณิตศาสตร์ อยู่ในระดับปรับปรุง ร้อยละ 1.00 อยู่ในระดับพอใช้ ร้อยละ 70.43 และวิชาภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปรับปรุงร้อยละ 19.30 อยู่ในระดับพอใช้ร้อยละ 50.66 เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 โดยภาพรวมการเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ และต้องปรับปรุงมาก

การประถมศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงและก้าวหน้าของชาติ ถ้าหากการศึกษามีคุณภาพก็หมายถึงประชากรส่วนใหญ่มีคุณภาพด้วย โรงเรียนประถมศึกษาจึงเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญที่สุดซึ่งกระจายอยู่ทุกส่วนของประเทศ มีภารกิจหลักคือการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร นั่นคือคุณภาพที่พึงประสงค์ทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มสาระวิชา คุณลักษณะที่พึงประสงค์และสุขภาพอนามัยที่ดีของนักเรียน กระบวนการและการเป็นผู้นำผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีทักษะในการนำคนและจิตใจคนให้ผู้ร่วมงานทุกคนร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติภารกิจที่รับผิดชอบให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีอยู่เสมอ กระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้อิทธิพลให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลปฏิบัติตามได้สำเร็จตามเป้าหมายนั้นเรียกว่า ภาวะผู้นำ องค์ประกอบที่จะทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ได้คือ การใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ทำให้ครูมีคุณภาพเพิ่มขึ้น และมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการศึกษภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะได้ข้อมูลสำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทั้งยังสามารถหาทางปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนเกิดสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน อันส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายตามภารกิจหลักของสถานศึกษาได้และการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเพียงใดขึ้นอยู่กับการบริหารเป็นสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องรับผิดชอบต่องานทุกอย่างของสถานศึกษา เป็นผู้คอยให้กำลังใจและจูงใจผู้ร่วมงานให้ทำงานเต็มความสามารถ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในขอบข่ายและความสำคัญของงานบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างดี การที่องค์กรจะประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมและอีกปัจจัยที่สำคัญคือ ผู้บริหารหรือความเป็นผู้นำของผู้บริหาร และความสำคัญของภาวะผู้นำของผู้บริหารที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นปัญหาด้านการบริหารงานภายในสถานศึกษา มีผลทำให้การดำเนินการจัดการศึกษา ไม่บรรลุเป้าหมายทั้งนี้เพราะการบริหารงานบุคคลถือเป็นหัวใจของการบริหาร ความสำเร็จของงานขึ้นอยู่กับคน บรรดาสิ่งก่อสร้าง อาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์และการเงิน แม้จะมีบริบูรณ์สักเพียงใดจะ ไม่มีความหมายเลยถ้าคนที่ใช้สิ่งเหล่านั้น ไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะใช้หรือขาดขวัญและกำลังใจ “ครู” เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด เป็นทรัพยากรที่ชีวิตจิตใจและความรู้สึกนึกคิดอาจมีความขัดแย้งและการขาดความสัมพันธ์มีสาเหตุมาจากอำนาจที่ไม่เป็นธรรมและจกนำไปสู่การต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กลับคืนมา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรีเขต 1 เป็นองค์กรขนาดใหญ่มีลักษณะ โครงสร้างที่ซับซ้อนย่อมต้องประสบปัญหาความขัดแย้งเช่นกัน

จากปัญหาต่าง ๆ ทั้งด้านโอกาสการศึกษา ด้านคุณภาพของผู้เรียนคุณภาพการเรียนการสอน การลาออก โยกย้ายของข้าราชการครูในพื้นที่ ความขัดแย้งในโรงเรียน ด้านพัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการบริหารและการจัดการการศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้บริหารก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน อยู่ในภาวะที่ต้องได้รับการแก้ไข ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเพราะจากผลการวิจัยจำนวนมากที่กล่าวมาแล้วชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาซึ่งก็คือคุณภาพของผู้เรียนนั่นเอง โดยเชื่อว่าผลการวิจัยที่ได้จะเป็นแนวทางให้ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากปัญหาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ไว้ดังนี้

1. เพื่อทราบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต 1
2. เพื่อทราบความแตกต่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต 1 เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา

ข้อคำถามของการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการแสวงหาคำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดคำถามของการวิจัยครั้งนี้ไว้ดังนี้

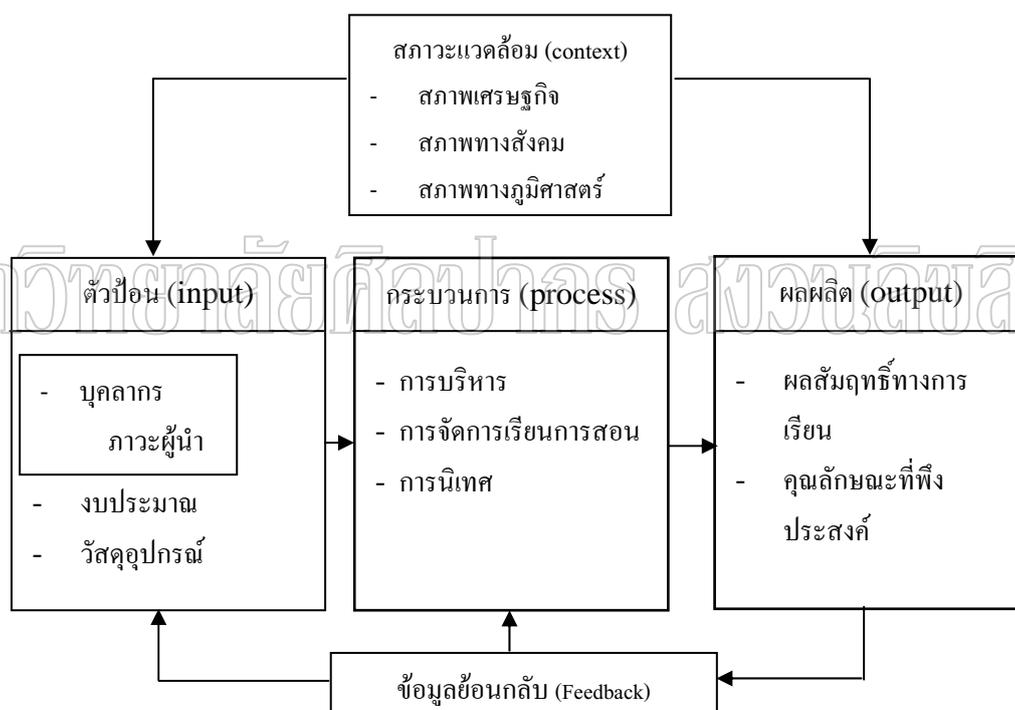
1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต 1 อยู่ในระดับใด
2. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต 1 เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษามีความแตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต 1 อยู่ในระดับปานกลาง
2. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต 1 เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษามีความแตกต่างกัน

กรอบแนวความคิดการวิจัย

สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์กรหนึ่งที่มีการบริหารงานในเชิงระบบเปิดที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่ง (Kalz and Kahn) กล่าวว่าวิธีการเชิงระบบเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และการผลิต (output) ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) และสภาพแวดล้อม (context) ปัจจัยนำเข้าของระบบการศึกษาคือทรัพยากรในการบริหารการจัดการ ซึ่งประกอบด้วย นโยบาย บุคคล เงิน วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น ปัจจัยที่นำเข้าเหล่านี้จะถูกแปรเปลี่ยน โดยกระบวนการขององค์กร ได้แก่ การบริหาร การจัดการเรียนการสอน การนิเทศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เป็นผลผลิต ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 1

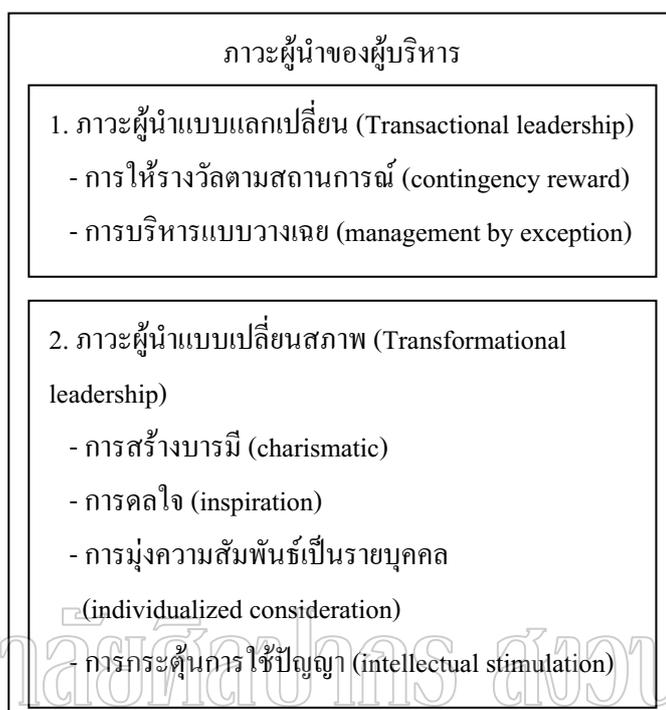

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวความคิดการวิจัย

ที่มา : Daniel Katz and Robert L. Kahn, The Social Psychology of Organizations, 2nd ed : (New York : John Wiley & Sons, 1978), 20.

ขอบเขตการวิจัย

ผู้นำหรือผู้บริหารจะให้สถานศึกษามีคุณภาพ และเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลดีนั้น ต้องขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารด้วย ซึ่งมีนักทฤษฎีได้เสนอแนวคิดภาวะผู้นำไว้หลายท่าน ได้แก่ ผู้นำบารมีของเฮาส์ (House) กล่าวว่า ผู้นำบารมีคือใครก็ตามที่สามารถนำมาซึ่งผลผลิตที่แน่นอนมีระดับสูงมีผลต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนี้ 1) สมาชิกในกลุ่มเชื่อในความถูกต้องของความเชื่อของผู้นำ 2) ความเชื่อของผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นที่หนึ่งเดียวสอดคล้องกับผู้บังคับบัญชา 3) สมาชิกกลุ่มยอมรับผู้นำโดยไม่ต้องสงสัย 4) เปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ เพื่อผู้บังคับบัญชา 5) เชื่อฟังผู้บังคับบัญชาอย่างดี 6) มีความเหมือนผู้นำและทำตามผู้นำ 7) ผู้ตามมีความผูกพันกับภารกิจขององค์กร 8) ผู้ตามมีเป้าหมายสูงขึ้นไปการปฏิบัติงาน 9) มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มจะทำให้ภารกิจประสบความสำเร็จและยูคล์ (Yukl) ได้กล่าวว่าภาวะผู้นำแบบบารมีของเฮาส์ (House's charismatic leadership theory) แสดงให้เห็นว่าผู้นำโดยเสน่หามีลักษณะ ดังนี้ 1) มีความต้องการอำนาจ 2) แสดงพฤติกรรมว่าเป็นคนเก่ง 3) ตั้งเป้าหมายในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับค่านิยมและอุดมการณ์ของผู้ตาม 4) แสดงพฤติกรรมที่เป็นตัวอย่าง 5) ยกย่องการปฏิบัติงานของผู้ตาม 6) กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นอกจากนี้ บาส (Bass) กล่าวว่าผู้นำบารมีเป็นพวกเชื่อมั่นในตนเองมากกว่า คิดว่าตนเองเหนือกว่าคนอื่นในเรื่องจุดหมายปลายทาง ผู้ตาม ไม่เพียงแต่เชื่อฟังผู้นำเท่านั้น แต่ศรัทธาในความเก่งกาจของผู้นำ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวเร่งกลไกต่าง ๆ ของผู้ตาม แต่ในการวิจัยครั้งนี้จะใช้แนวคิดของบาส (Bass) เกี่ยวกับภาวะผู้นำ 2 ด้าน ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ได้แก่ การให้รางวัลตามสถานการณ์ และบริหารแบบวางเฉย 2) ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ ได้แก่ การสร้างบารมี การคล้อย การมุ่งความสัมพันธเป็นรายบุคคล และการกระตุ้น การใช้ปัญญาตั้งแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 ขอบเขตการวิจัย

ที่มา : Bernard M. Bass and Bruce J. Avolio, Improving Organization Effectiveness Transformational Leadership (California : SAGE Publication, 1994), 203-212.

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เข้าใจตรงกันเกี่ยวกับความหมายคำต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยจึงกำหนดคำนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

ภาวะผู้นำ หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมผู้นำที่แสดงออกเพื่อสร้างสรรค์ หรือเพื่อสร้างสรรค์ และสร้างความกลมเกลียว ความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นระหว่างผู้ร่วมงานเป็นไปในทิศทางที่ผู้นำ หรือผู้บริหารต้องการบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรนั้น ๆ สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ทำแนวคิดของ บาส (Bass) ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำเปลี่ยนสภาพ (transformation leadership) หมายถึง ผู้นำที่มีความสามารถใช้คุณลักษณะที่สำคัญของตนเองในการบริหาร หมายถึงการใช้บารมี การคล้อย การมุ่งความสัมพันธ์เป็นรายบุคคล การกระตุ้นการใช้ปัญญาของผู้ร่วมงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติเกิดการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เป็นผลดีต่อการพัฒนาองค์กร 2) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional leadership) หมายถึงผู้นำที่มีความสามารถ ใช้คุณลักษณะในการให้รางวัลตามสถานการณ์ และบริหารแบบวางเฉย

โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานคือระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 และ 2 หรือช่วงชั้นที่ 3 ตามโครงการขยายโอกาส ซึ่งเดิมสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในอำเภอเมืองกาญจนบุรี

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 1 หมายถึง หน่วยงานที่ทำในการดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประสานและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอด่านมะขามเตี้ย และอำเภอดำม่วง สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ประชากร ในอำเภอเมือง ซึ่งมีโรงเรียน 60 แห่ง